

Matko Guštin*

UDK 347.6(497.5)(094.5)(048.1)
DOI: <https://doi.org/10.25234/pv/26123>

PRIKAZ KNJIGE: BRANKA REŠETAR, KOMENTAR OBITELJSKOG ZAKONA (KNJIGA I.), ORGANIZATOR D.O.O., ZAGREB, 2022.¹

Komentar Obiteljskog zakona (Knjiga I.) (u nastavku: Komentar) autorice dr. sc. Branke Rešetar, redovite profesorice Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, prvi je komentar Obiteljskog zakona iz 2015. godine (Narodne novine, 103/2015, 98/2019, 47/2020) u hrvatskoj obiteljskopravnoj literaturi. Komentar je objavljen u studenome 2022. u izdanju Organizatora d.o.o. Slijedeći strukturu Obiteljskog zakona, Komentar se sastoji od sedam poglavlja – Temeljna načela, Brak, Pravni odnosi roditelja i djece, Mjere za zaštitu prava i dobrobiti djece, Posvojenje, Skrbništvo, Uzdržavanje, Obvezno savjetovanje i obiteljska medijacija, dok je Postupak pred sudom, odnosno sudski postupci u obiteljskim predmetima obrađen u Komentaru Obiteljskog zakona (Knjiga II.), autorice dr. sc. Slađane Aras Kramar, izvanredne profesorice Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Svako poglavlje započinje povijesnim pregledom teme te navođenjem međunarodnih i europskih dokumenata kojima se regulira pojedino područje. Unutar svakog poglavlja autorica analizira članak i pripadajuće stavke Obiteljskog zakona, kao i nacionalnu sudsku praksu te praksu Europskog suda za ljudska prava. Na kraju poglavlja navode se odredbe Zakona o međunarodnom privatnom pravu (Narodne novine, 101/2017) kojima se reguliraju određeni obiteljskopравни instituti. Dio Komentara su i iscrpno kazalo stvarnih pojmova, kao i pregledni popis literature. Recenzenti Komentara bili su: dr. sc. Alan Uzelac, redoviti profesor u trajnom zvanju Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, dr. sc. Nataša Lucić, izvanredna profesorica Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, dr. sc. Anita Begić, docentica Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru te dr. sc. Krunoslav Olujčić, odvjetnik. Recenzenti posebno ističu razumljivost odredbi Komentara ne samo praktičarima, već općoj populaciji te autoričin poseban naglasak na djecu i osobe s invaliditetom kao ranjive društvene skupine.

Budući da je reforma hrvatskog obiteljskog zakonodavstva rezultirala (novim) Obiteljskim zakonom iz 2015. godine, autorica u Predgovoru objašnjava razloge za navedenu reformu te značaj odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske o stavljanju izvan snage Obiteljskog zakona iz 2014. godine. Isto tako, navode se i novine Obiteljskog zakona iz 2015.

Prvo poglavlje – Temeljna načela – autorica započinje definiranjem obitelji u različitim disciplinama: ističe funkcije obiteljskog prava te navodi institute regulirane Obiteljskim zakonom. Nadalje, slijedi iscrpna analiza načela obiteljskog prava uz pozivanje na praksu Eu-

* Matko Guštin, mag. iur., asistent na Pravnom fakultetu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, S. Radića 13, Osijek. E-adresa: mgustin@pravos.hr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4577-0856>.

1 Sukladno Zakonu o socijalnoj skrbi (Narodne novine, 18/2022, 46/2022, 119/2022), od 1. siječnja 2023. centri za socijalnu skrb postali su područni uredi Hrvatskog zavoda za socijalni rad. S obzirom na to da je Komentar objavljen prije nego što su na snagu stupile navedene promjene te s obzirom na to da se u Obiteljskom zakonu i dalje koristi termin „centar za socijalnu skrb“, isti termin koristi se i u ovom prikazu.

ropskog suda za ljudska prava pri čemu se posebna pozornost usmjerava načelima najboljeg interesa djeteta, razmjerne i najblaže intervencije u obiteljski život te skrbičke zaštite. U sklopu prvog poglavlja prikazuje se i institut izvanbračne zajednice navođenjem pretpostavki za njezino postojanje, pravnih učinaka i sudske prakse, posebno navodeći činjenicu da je donošenjem Obiteljskog zakona iz 2015. „završio proces izjednačavanja izvanbračne zajednice s brakom stavljajući osobe u izvanbračnoj zajednici u potpuno isti pravni položaj kao i osobe u braku, i to ne samo u obiteljskom zakonodavstvu nego i propisima iz drugih pravnih područja“ (str. 61.).

U drugom poglavlju Komentara – Brak – analizira se sklapanje braka, pretpostavke za njegovo sklapanje, osobna prava i dužnosti bračnih drugova, imovinski odnosi te prestanak braka. Posebno se analizira sklapanje braka u građanskom obliku te u vjerskom obliku s građanskopravnim učincima. Kod pretpostavki za sklapanje braka autorica se, uz tumačenje zakonskih odredbi, referira i na neka od aktualnih pitanja kao što su transrodnost i nepostojeći brakovi, dok u odnosu na pretpostavke za valjanost braka naglašava važnost zaštite ranjivih skupina (djece i osoba lišenih poslovne sposobnosti). Nadalje, prikazuju se osobna prava i dužnosti bračnih drugova te institut obiteljskog doma. Potom se analiziraju zakonski i ugovorni sustav uređenja imovinskih odnosa bračnih drugova uz pozivanje na europska načela i nacionalnu sudsku praksu. Naglašavajući zaštitu interesa djece, posebno se analizira važnost zaštite dobrobiti djece i obiteljskog doma, a kako je riječ o novini u hrvatskom obiteljskom pravu, autorica se poziva na recentnu praksu nacionalnih sudova. U dijelu koji se odnosi na prestanak braka prikazuju se načini prestanka braka te je postavljena jasna distinkcija između razvoda braka s maloljetnom djecom i bez njih, kao i postupci koji prethode konačnoj odluci o prestanku braka. Kako autorica navodi, postupak razvoda braka s maloljetnom djecom bilo je nužno reformirati radi prebacivanja odgovornosti uređenja obiteljskih odnosa na roditelje te uključivanja djeteta u taj postupak.

Treće poglavlje – Pravni odnosi roditelja i djece i mjere za zaštitu prava i dobrobiti djece – temelji se na prikazu utvrđivanja podrijetla djeteta, prava djeteta i njegovih pravnih odnosa s roditeljima te mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta. Govoreći o djetetovu podrijetlu, među ostalim, ističu se razlozi postizanja ravnoteže između djeteta i roditelja u pojedinim situacijama vezanim uz utvrđivanje djetetova podrijetla. Sistematičnim pristupom, prvo se tumače odredbe o utvrđivanju, a potom o osporavanju majčinstva i očinstva. Poseban je osvrt na utvrđivanje djetetova podrijetla u slučaju medicinski pomognute oplodnje. Drugi dio ovog poglavlja dotiče se prava djeteta te njegova pravnog odnosa s roditeljima. Novina je Obiteljskog zakona iz 2015. određivanje ograničene poslovne sposobnosti djeteta, njegova prava na pokretanje (obiteljskih sudskih) postupaka te informirani pristanak na medicinske postupke. Nadalje, prikazuju se sadržaji roditeljske skrbi, osobito zastupanje djeteta, dok se u odnosu na zastupanje djeteta u bitnim osobnim pravima, detaljno analiziraju navedena prava te ističe nužnost pribavljanja pisane suglasnosti drugog roditelja. Autorica ističe supstancijalnu razliku između termina „roditeljska skrbi“ te „ostvarivanje roditeljske skrbi“. Pri tumačenju važnosti plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi u slučaju razvoda roditelja, također jednoj od novina Obiteljskog zakona iz 2015. godine kojim se potiče autonomija roditelja u uređenju pravnih posljedica razvoda braka u odnosu na dijete, posebno se očituje interdisciplinarni pristup. Naime, autorica iz aspekta psihologije i suvremenih znanstvenih spoznaja, prikazuje modele provođenja vremena s djetetom ovisno o djetetovoj dobi te suradujućem, distanciranom ili konfliktnom razvodu. Važan sadržaj roditeljske skrbi predstavlja i ostvarivanje osobnih odnosa roditelja

s djetetom, no autorica ističe kako je ujedno riječ i o samostalnom pravu djeteta, roditelja ili drugih osoba bliskih djetetu. Slijedom odredbi niza međunarodnih dokumenata te presuda Europskog suda za ljudska prava, uvedeni su instituti mirovanja ostvarivanja roditeljske skrbi zbog pravnih i stvarnih razloga uz podrobnu analizu. Mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta treći su dio ovog poglavlja Komentara. Uz isticanje važnosti „testa nužnosti“, daje se sistematičan pregled pretpostavki koje u hrvatskom zakonodavstvu opravdavaju izdvajanje djeteta iz obitelji, njihovo najdulje trajanje te obveza preispitivanja. Analizirajući mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta u nadležnosti centara za socijalnu skrb te onih u nadležnosti suda, također se ističe interdisciplinarni pristup budući da se tumačenja odredbi Obiteljskog zakona povezuju sa zakonitostima i spoznajama iz područja socijalnog rada. Kroz analizu svih mjera, poseban je naglasak na (procesnim) pravima djece, a što se povezuje i s presudnim značenjem najboljeg interesa djeteta kod određivanja mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta.

Posvojenje se obrađuje u četvrtom poglavlju Komentara, a kako je riječ o jednom od instituta obiteljskog prava koji je podlijegao najopsežnijoj reformi, analizira se bogata sudska praksa Europskog suda za ljudska prava. Posebno se ističu promjene u društvu i socijalnom radu koje su dovele do promjene paradigme posvojenja, ukazujući na temeljne promjene koje su nastupile donošenjem Obiteljskog zakona iz 2015. godine. U prvom dijelu poglavlja analiziraju se pretpostavke za posvojenje na strani djeteta i potencijalnih posvojitelja pa se razmatraju i aktualna pitanja kao što su posvojenje izvanbračnih drugova te mogućnost posvojenja od strane osoba homoseksualne orijentacije o čemu je Europski sud za ljudska prava odlučivao u nekoliko predmeta. Nadalje, analizira se pristanak na posvojenje kao bitan preduvjet zasnivanja posvojenja ističući važnost zaštite ranjivih društvenih skupina, navode se dužnosti centra za socijalnu skrb te prikazuje postupak davanja pristanka na posvojenje. Novina je Obiteljskog zakona iz 2015. i uvođenje sudskog postupka radi nadomještaja pristanka na posvojenje, stoga autorica pojašnjava prednosti navedenog postupka u odnosu na dijete, navodi pretpostavke pod kojima se provodi te slučajeve kada dolazi do odbacivanja prijedloga za nadomještaj pristanka. Drugi dio ovog poglavlja odnosi se na analizu pravnih učinaka posvojenja. U trećem dijelu analiziraju se postupci procjene podobnosti i prikladnosti za posvojenje te postupak zasnivanja posvojenja, ukazujući na važnost socijalnog rada te supsidijarnu primjenu Zakona o općem upravnom postupku (Narodne novine, broj 47/2009, 110/2021). Autorica se posebno osvrće na mogućnost prestanka, odnosno poništaja posvojenja, ističući važnost jačanja zaštite ljudskih prava te kritički ističe nužnost povjeravanja postupka zasnivanja posvojenja u nadležnost suda. Na kraju poglavlja analizira se važnost potpore i pomoći socijalnih službi nakon zasnivanja posvojenja te prava na uvid u podatke o posvojenju.

Skrbništvo je tema petog poglavlja. Uvodno se ističe reforma skrbništva za punoljetne osobe uz naglasak na inkluzivni pristup, poštovanje temeljnih ljudskih prava, isključenje mogućnosti potpunog lišenja poslovne sposobnosti te napuštanje instituta roditeljske skrbi nakon punoljetnosti. U prvom dijelu poglavlja definira se skrbništvo, navode vrste skrbništva te prikazuju ostala, opća obilježja skrbništva. Drugi dio poglavlja odnosi se na skrbništvo za djecu te se analiziraju procesna prava djeteta, mogućnost anticipiranog odlučivanja roditelja, prava i dužnosti djeteta te slučajevi prestanka skrbništva nad djetetom. Treći dio poglavlja odnosi se na skrbništvo za punoljetne osobe u kojem se posebno analizira cjelovita reforma toga područja provedena sukladno smjernicama UN-ove Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 6/2007, 3/2008, 5/2008), definirajući „osobe s invaliditetom“. Nadalje, četvrti dio poglavlja odnosi se na institut posebnog skrbništva pa se

sistematično navode i analiziraju slučajevi kada nadležna tijela imenuju posebnog skrbnika djetetu, a kada punoljetnoj osobi, kvalifikacije posebnog skrbnika, njegova prava i dužnosti te prestanak posebnog skrbništva, kao i mogućnost anticipiranog odlučivanja. U petom dijelu ovog poglavlja analiziraju se uvjeti za imenovanje skrbnika i njegov pravni položaj, svrha anticipiranog odlučivanja, a navode se i dužnosti centra za socijalnu skrb pri imenovanju skrbnika, zapreke za imenovanje skrbnika te njegove dužnosti. Budući da su temeljne skrbnikove dužnosti vezane uz zastupanje štíćenika, analiziraju se pitanja o kojima *i)* štíćenik odlučuje samostalno, *ii)* odlučuje skrbnik uz prethodno odobrenje centra za socijalnu skrb, *iii)* odlučuje županijski sud (također ukazujući na mogućnost anticipiranog odlučivanja) te *iv)* o upravljanju štíćenikovom imovinom. U posljednjem dijelu poglavlja posvećenog skrbništvu analizira se nadležnost i postupak u poslovima skrbništva, naglašavajući ulogu centara za socijalnu skrb koji su dužni „integrirati ljudska prava koja su bitan element definicije socijalnog rada na nacionalnoj i međunarodnoj razini“ (str. 979.).

U šestom poglavlju, koje se odnosi na Uzdržavanje, autorica uvodno analizira načela uzdržavanja, redoslijed uzdržavanja, ukazujući na zakonsku dužnost uzdržavanja te značaj načela solidarnosti. Potom se analizira pravo djeteta na uzdržavanje, ukazujući na razlike u uzdržavanju u odnosu na maloljetno te punoljetno dijete, kao i novine Obiteljskog zakona iz 2015. u tom dijelu. Također, analizira se i dužnost uzdržavanja roditelja, maćehe i očuha te bake i djeda, kao recipročna obveza punoljetnog djeteta, pastorka, odnosno unuka. Nadalje, prikazuje se uzdržavanje bračnog druga, ističući pretpostavke za njihovo uzdržavanje, modalitete isplate, rokove za podnošenje zahtjeva, trajanje uzdržavanja, tumači se pojam „očita nepravda“, prestanak uzdržavanja te mogućnost njegova sporazumnog uređenja. S obzirom na to da su izvanbračni drugovi u potpunosti izjednačeni s bračnim drugovima, posebno se analizira i uzdržavanje izvanbračnog druga i roditelja izvanbračnog djeteta kao novina obiteljskog zakonodavstva. U dijelu koji se odnosi na određivanje uzdržavanja, uz navođenje općih pravila za utvrđivanje visine uzdržavanja, poseban je naglasak na određivanju uzdržavanja za djecu. Tako se upućuje na mogućnost određivanja uzdržavanja za dijete u pojednostavnjenom izvanparničnom postupku, parničnom postupku ako postoji sporno pitanje, u bračnim, maternitet-skim i paternitet-skim sporovima te sporovima o roditeljskoj skrbi. Uz razgraničenje pojmova ukupnih materijalnih potreba te povećanih materijalnih potreba djeteta, autorica navodi i smjernice za rješavanje spornog pitanja u vezi s ukupnim mogućnostima obveznika uzdržavanja, što je potkrijepljeno i nacionalnom sudskom praksom. Postavljanje smjernica za određivanje uzdržavanja propisivanjem tablica o minimalnim novčanim iznosima za uzdržavanje te o prosječnim potrebama djeteta jedna je od novina obiteljskog zakonodavstva, pri čemu se analizira njihova svrha te moguća odstupanja od navedenih pravila. Ističe se i kako je jedna od novina regulacija instituta privremenog uzdržavanja posebnim propisom. Naposljetku, navode se dužnosti centra za socijalnu skrb u vezi s uzdržavanjem djece, odnosno neplaćanjem uzdržavanja.

Posljednje, sedmo poglavlje Komentara – Obvezno savjetovanje i obiteljska medijacija – također je posvećeno novim institutima koji se odnose na rješavanje spornih obiteljskih odnosa. Autorica ističe kompleksnost bračnih odnosa te suvremeni pristup usmjeren k zaštiti interesa djece, naglašavajući neučinkovitost ranijeg postupka mirenja bračnih drugova. Prvi dio poglavlja posvećen je obveznom savjetovanju u kojem se navode njegova opća obilježja te vrste obveznog savjetovanja. U odnosu na obvezno savjetovanje prije razvoda braka, interdisciplinarni pristup autorice ogleda se i s obzirom na činjenicu da ukazuje na psihosocijalne

posljedice razvoda braka na bračne partnere i djecu, kao i na ulogu socijalnog rada te općenito, prednosti izvansudskih oblika rješavanja obiteljskih sporova. Posebna pozornost usmjerena je na postupanje u slučaju obiteljskog nasilja te nepostizanja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi. Govoreći o obveznom savjetovanju prije pokretanja ostalih sudskih postupaka u vezi s djecom, navode se slučajevi kada se ono provodi te ciljevi. U drugom dijelu sedmog poglavlja prikazuje se obiteljska medijacija te njezine temeljne prednosti u odnosu na sudske postupke uz ostala obilježja.

Komentar Obiteljskog zakona, autorice prof. dr. sc. Branke Rešetar, značajan je znanstveni doprinos hrvatskoj znanosti kroz koji se interdisciplinarnim pristupom ukazuje na sveobuhvatnost obiteljskog prava, a što je upotpunjeno pozivanjem na recentnu sudsku praksu nacionalnih sudova, Ustavnog suda Republike Hrvatske te Europskog suda za ljudska prava. S obzirom na to da je 2015. godine provedena cjelovita reforma hrvatskog obiteljskog zakonodavstva, ovaj Komentar koristan je priručnik praktičarima iz područja prava (odvjetnicima, sucima, posebnim skrbnicima, pravnicima zaposlenima u Hrvatskom zavodu za socijalni rad i drugima), kao i praktičarima iz drugih područja koji izravno ili neizravno rade s obiteljima (socijalnim radnicima, edukacijskim rehabilitatorima i drugima). Drugim riječima, njegova svrha je dodatno pojasniti odredbe Obiteljskog zakona te omogućiti njegovo potpunije razumijevanje u praksi. Osim toga, riječ je o vrijednom izvoru literature i za stručnjake iz akademske zajednice koji se u svojem znanstvenom radu bave obiteljskim pravom, kao i za studente prava i socijalnog rada. Dodatno se ističe da, slijedeći spoznaje iz područja socijalnog rada i psihologije, autorica ukazuje na dinamičnost obiteljskog prava te važnost zaštite ljudskih prava u suvremenom okruženju.